

❖ ضرورت آمایش سرزمین، حفظ مالکیت فکری و توسعه

خوشه‌های بومی

رئیس گروه صنایع خلاق وزارت کار بر نقش محوری پارک‌های علم و فناوری به‌عنوان حلقه واسط ایده با اقتصاد واقعی تأکید کرد و در تمایز ماهیت تولیدات خلاق با صنایع مصرفی یادآور شد که کالاهای خلاق فاقد جایگزین تجاری معمول هستند؛ همان‌گونه که نوای بزرگان فرهنگ و هنر کشور هرگز معادلی نخواهد داشت و بازتابی از اصالت و هویت به شمار می‌رود. با این وجود، بزرگ‌ترین مانع کارآفرینان در صنایع خلاق، ناتوانی در مقیاس‌پذیری و تداوم خط تولید است و جذابیت‌های انتزاعی تا زمانی که متناسب با کشش بازار و توان خرید مصرف‌کننده طراحی نشوند، نمی‌توانند ارزش تجاری خلق کنند.

وی با رد نسخه‌های یکسان و متمرکز از بالا به پایین، ضرورت پایبندی به آمایش سرزمین را مطرح ساخت و تأکید کرد که برنامه‌های تجویزی برای قطب‌هایی چون اصفهان، یزد یا مناطق شمالی و جنوبی کشور باید کاملاً منطبق بر تفاوت‌های اقلیمی، فرهنگی و ذائقه مخاطبان تدوین شوند. ابتهاج توجه زود هنگام به مالکیت فکری را شرط بقای اقتصادی طرح‌ها دانست و هشدار داد که پیش از آغاز هر پروژه باید پیامدهای اجتماعی و فرهنگی آن در مقیاس‌های شهری و بومی سنجیده شود. در پایان، وی تصریح کرد که راه‌اندازی خوشه‌های پایدار کسب‌وکار در سراسر استان‌ها نیازمند تفویض اختیار و توانمندسازی واحدهای استانی برای طراحی مدل‌های بومی است تا زمینه بالندگی نسل نوین شاغلان اقتصاد خلاق هموار گردد. ■

سال ۱۳۸۹ توانست جهش بزرگی در اقتصاد دانش‌بنیان ایجاد کند. در گام دوم، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری باید با نگاهی مسئولانه و فعال‌سازی فوری ستاد فناوری‌های نرم و صنایع خلاق که ماه‌هاست بدون دبیر باقی مانده، هماهنگی میان وزارتخانه‌ها و نهادهای ذی‌ربط را بر عهده بگیرد تا فعالان اقتصادی تکلیف و جایگاه خود را در ساختار تولید ملی بازشناسند. او یادآور شد که وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی، مشارکت دولت را در بلوغ‌بخشی به این زنجیره و تأمین مالی ابتدایی آن اجتناب‌ناپذیر کرده است و نمی‌توان انتظار داشت سرمایه‌گذاران خصوصی تمام ریسک حوزه‌ای بی‌بهره از پشتوانه قانونی را بپذیرند.

❖ گذار به کارشایسته و تلفیق هوشمندی فناورانه

بانوغ خلاقانه

در ادامه نشست، سامه ابتهاج، رئیس گروه صنایع خلاق و نوآوری اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مفهوم «هم‌آفرینی» را سطحی فراتر از هم‌فکری دانست و تصریح کرد که ارزش‌آفرینی واقعی زمانی رقم می‌خورد که مشارکت به زایش محصول یا خدمتی تازه بینجامد. وی پیوند آمادگی فناوری و آمادگی خلاق را شاه‌کلید پاسخ به نیازهای بازار امروز عنوان کرد و افزود با نفوذ گسترده ابزارهایی نظیر هوش مصنوعی، نادیده گرفتن این فناوری‌ها توجه‌پذیر نیست و باید زمینه پیوند آن‌ها با خلاقیت بومی در بستر پارک‌های علم و فناوری فراهم شود.

ابتهاج با اشاره به حرکت اقتصادهای پیشرو مانند آلمان، انگلستان و کره جنوبی به سوی اقتصاد خلاق علیرغم برخورداری از زیرساخت‌های عظیم صنعتی، این انتخاب را یک مزیت رقابتی پایدار دانست. او با پیوند دادن چالش‌های کلان ملی نظیر بحران کم‌آبی به مسائل اجتماعی و خطر تضعیف سرمایه اجتماعی، توجه به کرامت نیروی کار و تحقق استانداردهای «کار شایسته» را گوشزد کرد. وی یادآور شد که انسان برای زیست حرفه‌ای متوازن به تعادل میان سه وقت هشت‌ساعته برای کار، استراحت و فراغت نیازمند است، در حالی که نادیده گرفتن این توازن به فرسودگی و آسیب‌های خانوادگی دامن می‌زند. از این منظر، مشاغل خلاق ظرفیت فراوانی دارند تا جایگزین الگوهای سنتی و فرساینده شغلی شوند و زمینه اشتغال توأم با کرامت انسانی را مهیا کنند.

از قانون تا اجرا؛

صنایع خلاق به حکمرانی متناسب نیاز دارند

شرکت‌های خلاق مالکیت فکری، طراحی و مهارت است، نه تجهیزات فیزیکی. همچنین تولید پروژه‌محور این شرکت‌ها با تولید تکرارشونده صنعتی تفاوت دارد. به همین دلیل، ارزش‌گذاری و وثیقه‌گذاری آن‌ها نیز با روش‌های رایج بانکی سازگار نیست. او پرسید چرا امکان هدایت اعتبار مالیاتی به تحقیق و توسعه در صنایع خلاق هنوز فراهم نشده است.

❖ به‌روزرسانی سند و هم‌افزایی ملی

بهرامی یکی از راهکارهای کوتاه‌مدت را به‌روزرسانی سند مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی دانست؛ سندی که باید با بررسی مشترک، خلأهای آن مشخص و در صورت نیاز اصلاح شود. او همچنین تأکید کرد که صنایع خلاق باید موضوعی ملی باشد و از برخوردهای سیاسی و محدود شدن به یک دستگاه دور بماند. به گفته او، پیگیری این مسائل پس از رویداد نیز ادامه می‌یابد و اگر ظرفیت‌های موجود کافی نبود، تدوین قانون جدید بررسی خواهد شد.

❖ ارزیابی و تأمین مالی با منطق فناوری‌های سخت

سیدمحمدحسین سجادی‌نیری، رئیس هیئت‌مدیره انجمن صندوق‌های پژوهش و فناوری، تبصره ماده ۶ قانون را ادامه در صفحه ۱۲

دارد، اما این ظرفیت‌ها هنوز با نیازهای کسب‌وکارهای خلاق تطبیق نیافته و به زبانی قابل استفاده برای آن‌ها ترجمه نشده‌اند. به گفته او، پیشبرد این موضوع بر عهده یک نهاد نیست و معاونت علمی، دستگاه‌های استانی، وزارتخانه‌های علوم و فرهنگ، بخش خصوصی و خود شرکت‌ها باید همکاری کنند.

بهرامی توضیح داد که الگوی حمایتی کنونی بر اساس بنگاه‌های صنعتی شکل گرفته، در حالی که دارایی اصلی

پایه نیز دست نیافته است؛ امری که ریشه در تحریم‌های بین‌المللی و کاهش تعاملات علمی دارد، اما بیش از همه از دو خلأ راهبردی در مدیریت داخلی سرچشمه می‌گیرد.

به باور این کارشناس، گنجینه‌های ارزشمند انسانی و فرهنگی کشور در سایه این دو فقدان بزرگ مدفون مانده‌اند. نخستین نقیصه، نبود یک قانون جامع و مانع برای تنظیم‌گری فعالیت‌های خلاقانه است. استناد ساختارها به قوانین کهنه که در مواردی به چندین دهه قبل بازمی‌گردد، فرآیند صدور مجوزها و کارآفرینی نوین را به بن‌بست کشانده است. تجربه مجموعه «دیرین‌دیرین» که قصد داشت تولیدات روزانه پویانمایی خود را در چارچوب اداری بسنجد، نمونه بارز این ناسازگاری بود؛ چرا که جلسات اداری صدور پروانه نمایش هر دو هفته یک‌بار تشکیل می‌شد و نمی‌توانست با ریتم تولید روزانه محتوا همگام شود. نمونه دیگر در صنعت فناوری رخ داد؛ جایی که خودروهای الکتریکی چهارچرخ ساخت داخل به‌دلیل محدودیت تعاریف قانونی قدیمی و جای نگرفتن در دسته خودرو یا موتورسیکلت، ماه‌ها پشت درهای شماره‌گذاری معطل ماندند تا سرانجام با اصلاح آئین‌نامه‌ها مسیر ادامه فعالیت گشوده شد. این تجارب آشکار ساخت که صنایع نوپدید به قوانین چابک نیاز دارند و اسناد کلی نظیر سند راهبردی سال ۱۴۰۰ نیز باید با تحولاتی چون هوش مصنوعی و کلان‌داده‌ها به‌روزرسانی شوند.

❖ تبدیل جزایر منفک مدیریتی به مدار منسجم ارزش‌آفرینی

کرمی دومین مانع حیاتی را حاکمیت «جزایر منفک» به‌جای استقرار یک اکوسیستم پیوسته از ایده تا بازار قلمداد کرد. دستگاه‌های متعددی از قبیل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و پارک‌های علم و فناوری هرکدام به‌صورت مستقل فعالیت‌هایی دارند، اما میان این اقدامات هیچ اتصال کارآمدی وجود ندارد. این ناهماهنگی سبب می‌شود تا خلاقیت و هنر نیروی کار مستعد کشور، حتی در بالاترین مدارج کیفی، در فقدان بستر امن نگهداری و بازاریابی از میان برود؛ وضعیتی که هنرمند آثار فاخر را به دلیل ناامنی زنجیره تأمین با چالش‌های اساسی مواجه می‌کند.

وی برای خروج از این چرخه فرساینده، پیگیری دو مسیر موازی را ضروری دانست. در گام نخست و در بازه میان‌مدت، تدوین و تصویب قانون جامع صنایع خلاق باید به مطالبه مشترک فعالان این حوزه تبدیل شود؛ همان‌گونه که تصویب قانون

پنل «حکمرانی صنایع خلاق و ظرفیت‌های قانون جهش تولید دانش‌بنیان» در حاشیه رویداد ملی صنایع خلاق «مانوین» در اصفهان برگزار شد. نمایندگان معاونت علمی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، مرکز پژوهش‌های مجلس و انجمن صندوق‌های پژوهش و فناوری درباره فاصله میان ظرفیت‌های قانونی و نیازهای واقعی کسب‌وکارهای خلاق گفت‌وگو کردند.

❖ محور مشترک؛ متناسب‌سازی به‌جای صرف نام‌گذاری

دیدگاه مشترک سخنرانان این بود که تصویب قانون یا درج نام صنایع خلاق در اسناد بالادستی برای توسعه این حوزه کافی نیست. معیارهای ارزیابی، سازوکارهای تأمین مالی و شیوه اجرای سیاست‌ها باید با ویژگی‌های این کسب‌وکارها متناسب شود. همچنین باید ابعاد اقتصادی، فرهنگی و حقوقی این حوزه هم‌زمان دیده شود و مسائلی مانند مالکیت فکری در نظر گرفته شوند.

❖ ظرفیت قانونی هست، اما حمایت‌ها جور نیست

عبدالحسن بهرامی، رئیس رویداد ملی صنایع خلاق ایران، گفت قانون جهش تولید دانش‌بنیان ظرفیت‌های مفیدی